

JAAERVERSLAG 2018

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	3
2. Duurzame bouw	4
3. Duurzame mobiliteit	9
4. Duurzame energie	14
5. Klimaatverandering	19
6. Circulair	24
7. Bouwen aan een beweging	26
8. Communicatie	28
9. Personeel en organisatie	29
10. Financien	30v

1. INLEIDING

URGENDA STREEFT NAAR EEN CIRCULAIRE ECONOMIE DIE DRAAIT OP DUURZAME ENERGIE EN GROENE GRONDSTOFFEN. WE RICHTEN ONS HIERBIJ OP EEN OMSLAG NAAR 100% DUURZAME ENERGIE IN NEDERLAND, DOOR VERGAANDE VERANDERINGEN IN DE INDUSTRIE, DE BOUW, MOBILITEIT- EN ENERGIESECTOR.

2018 was weer een bijzonder jaar. Een hoogtepunt was het winnen van het hoger beroep in de Klimaatzaak. De wereld keek mee en de rechters gaven Urgenda en haar mede-eisers weer gelijk. Het kabinet had niet verwacht weer te verliezen en lijkt nu pas in te zien dat er echt meer moet gebeuren. Dat was 9 oktober 2018. De dag daarna vond de extra feestelijke tiende Dag van de Duurzaamheid plaats, die Urgenda al sinds 9-9-9 organiseert. En vanaf nu is het elke dag Dag van de Duurzaamheid!

Een tweede hoogtepunt was de Elfwegentocht, waar een groot team van Urgenda twee jaar aan had gewerkt. Twee weken lang reisde men in Friesland zo veel mogelijk op een duurzame wijze. Op de fiets, met de elektrische auto, met het OV, te voet of te paard. Elke dag kwam er een andere provincie op bezoek met een ander vervoersmiddel. De NOS reisde mee. Deze twee weken tijdens het jaar waarin Friesland ook de culturele hoofdstad van Europa was, waren heel bijzonder en creëerden heel veel aandacht voor duurzamer reizen.

ThuisBaas schaalde op en begon ook woningcorporaties te helpen met het energieneutraal maken van woningen. Dit naast de woningen van vele particulieren.

Daarnaast werkten vele Urgendisten stug verder aan allerlei innovatieve projecten. Ook dit jaar kwamen er nieuwe projecten bij op de Waddeneilanden, binnen Circulair Friesland, de Schooldak Revolutie en in de Tuinen van West. We startten weer met de Energiestrijd Zorghuizen en ondersteunden de Grootouders voor het Klimaat. Er kwamen steeds meer aanvragen uit andere landen om mensen te helpen met klimaatzaken. Waar mogelijk doen we dat.

2. DUURZAME BOUW

URGENDA RICHT ZICH IN DE
GEBOUWDE OMGEVING OP:

- VERDUURZAMEN VAN DE BESTAANDE BOUW, DIE GOED IS VOOR RUIM 30% VAN DE TOTALE JAARLIJKSE CO₂-UITSTOOT IN NEDERLAND, O.A. DOOR HUIZEN BETAALBAAR ENERGIENEUTRAAL TE MAKEN
- VERDUURZAMEN VAN SPECIALE GEBOUWEN EN PROJECTEN.

2.1 THUISBAAS: ENERGIENEUTRAAL MAKEN VAN EIGEN WONINGEN

ThuisBaas helpt particulieren om hun woning in 1 keer energieneutraal te maken voor gemiddeld 35.000 euro inclusief BTW. Dat is het bedrag dat een gemiddeld gezin met twee kinderen en een eigen woning normaal uitgeeft aan energie in vijftien jaar. Een energieneutraal huis heeft geen energierekening meer. Als de bewoner voor deze investering moest lenen, dan kan die 35.000 euro worden afbetaald in vijftien jaar zonder dat de maandelijkse lasten stijgen. Daarnaast stijgt het huis in waarde en verbruikt het alleen duurzame energie. Een huis zonder CO₂-uitstoot!

We vieren regelmatig een feestje als er weer een huis energieneutraal is. De bewoners worden doorgaans gefeliciteerd door de relevante wethouder en worden met een bos bloemen en een toespraak in het zonnetje gezet als pioniers, die hopelijk anderen aansteken om ook de stap te nemen. De opening is tevens een soort open huis, waarbij de bewoners met veel enthousiasme anderen rondleiden en vertellen over hun huis. Buren komen langs en worden vaak geïnspireerd om ook aan de slag te gaan.

Energieneutraal, klimaatneutraal, gasloos of zelf stappen zetten

Urgenda en ThuisBaas helpen mensen en organisaties op allerlei manieren om stappen te zetten. Het paradepaardje is het totaal ontzorgen van mensen die van het gas af willen en hun huis op 100% eigen duurzame energie willen laten draaien (op jaarbasis bekeken). Maar er bleken steeds meer mensen te zijn die niet genoeg ruimte hadden voor 20-22 zonnepanelen, maar toch zoveel mogelijk wilden doen. Zij wilden dan het deel energie dat ze niet zelf konden opwekken, wel inkopen bij een duurzame energieleverancier die groene stroom uit Nederland leverde. Als je dat doet, dan ben je klimaatneutraal. Ook daar zijn we bij gaan helpen.

In Amsterdam was de afgelopen jaren een regeling voor het aardgasvrij maken van woningen. Dat is dus niet noodzakelijk energieneutraal, maar mensen gaan wel koken op een inductieplaat, verwarmen hun huis veelal met infraroodpanelen en maken warm water met een 'instant heater'. Met de subsidie van Amsterdam, is dat heel betaalbaar geworden.

Daar heeft ThuisBaas een aparte afdeling voor ingericht, die mensen helpt aardgasvrij te worden. Ook andere steden zijn bezig met subsidies voor aardgasvrij.

ThuisBaas wil mensen ook helpen om zelf aan de slag te gaan. Op de website van ThuisBaas staat veel informatie en men kan er losse producten bestellen, die ThuisBaas voor een aantrekkelijke prijs kan aanbieden. Zo helpt Thuisbaas mensen het heft in eigen hand te nemen én kosten te besparen.

Het ThuisBaasteam geeft ook tientallen mensen advies en een plan om hun huis aan te pakken die vervolgens niet met ThuisBaas doorgaan. Sommige mensen gaan het zelf uitvoeren, anderen schakelen lokale partijen in. ThuisBaas geeft ook af en toe een workshop om andere groepen mensen te helpen om samen aan de slag te gaan met het verduurzamen van de gebouwde omgeving. Het helpen van andere groepen is ook een manier om opschaling te realiseren.

ThuisBaas was ook dit jaar weer veel in het nieuws, wat veel aanmeldingen oplevert van particulieren. Ook de energie- en klimaattafels van de overheid gaan er toe leiden dat gemeenten aan de slag moeten met “regionale energiestrategieën” (RES), waardoor de vraag naar oplossingen voor het verduurzamen van woningen steeds meer op de voorgrond komt. We merken dat er zeer veel vragen zijn naar oplossingen om een huis zonder aardgas te verwarmen en van warm water te voorzien.

Woningcorporaties

In 2018 kwamen ook de woningcorporaties in toenemende mate vragen naar de ThuisBaas oplossing die vele malen goedkoper is dan de oplossingen die een huis eerst een nieuwe schil geven. Deze “theemuts” oplossing kost minstens 70.000 euro, terwijl dat tot onnodig veel gebruik van grondstoffen leidt en een prijs die geen particulier wil betalen.

Parteon was de eerste corporatie die met Urgenda en ThuisBaas begon met een proefproject “Voor de Kerst”. In een wijk in Assendelft werden flyers rondgebracht en mensen uitgenodigd voor een informatieavond. Daarna werd gevraagd wie de eerste drie ambassadeurs zouden willen worden en zich wilden aanmelden met een brief voor de eerste energieneutrale woningen van Parteon. Parteon ontving tientallen brieven, waar er drie uit werden gekozen.

Binnen twee maanden maakte ThuisBaas 3 woningen energieneutraal voor de kerst. Deze bewoners kregen een huis zonder energierekening en werden ambassadeur. Er kwam een feestje in de tuin van één van de bewoners, waar vele burens kwamen kijken en de wethouder van Zaanstad de bewoners verblijdde met een kerststuk.

Na de eerste drie huizen wil de verhuurder de volgende 20 woningen doen en dan 200. ThuisBaas begeleidt de eerste woningen en leidt dan de lokale installateurs en/of mensen van de woningcorporatie op om daarna zelf te kunnen opschalen.

2.2 OPENING HENNEPHUIS

Met de opening van het eerste prefab Hennenhuis in Oude Pekela is hennepbouw in één keer een serieus alternatief geworden voor de reguliere woningbouw. Hennep is een duurzaam lokaal gewas waarmee betaalbare energiezuinige en aardbevingsbestendige huizen kunnen worden gebouwd en de lokale kringloop economie kan worden gestimuleerd.

Dit unieke huis is ontwikkeld door hennep-teler en bouwbedrijf Dun Agro en kan volgens eigen zeggen, met zijn huidige fabriek, 500 huizen per jaar produceren. Urgenda hielp deze koploper om meer aandacht te krijgen voor dit bijzondere initiatief. Op 30 november en 1 december was er open huis, waar heel veel mensen op af kwamen.

2.3 ENERGIENEUTRAAL EN AARDBEVINGSBESTENDIG HUIS IN TEN POST - GRONINGEN

Om te laten zien dat huizen in Groningen behouden kunnen blijven en toekomstbestendig kunnen worden hebben Van Wijnen, QuakeShield en Urgenda een karakteristiek pand aangepakt. Het is versterkt, verbeterd en verduurzaamd.

Hanneke van 't Slot mag er gratis twee jaar wonen, als ambassadeur van toekomstbestendig wonen. Ze stelt haar huis een paar keer per jaar open voor nieuwsgierige Groningers en treedt op als gastvrouw van de Postkoamer waar met bestuurders, bouwers, woningbouwcoöperaties en bewoners ronde tafelgesprekken worden georganiseerd. Samen wordt de aanpak van Groningse huizen ontwikkeld. Urgenda-Thuis-Baas zorgde ervoor dat het huis energieneutraal werd.

In het voorhuis, de Postkoamer, kunnen mensen elkaar ontmoeten, vergaderen of informatie krijgen over energieneutrale huizen. Het idee is dat daar regelmatig Groningers samen komen om na te denken over de weg naar veilige huizen en tegelijkertijd ook over nieuwe perspectieven die weer hoop en vertrouwen geven en werken aan de economie van de toekomst.

2.4 ZONOPZORG VOORTGEZET

Samen met de buurman in ons pand 'Zonnepanelendelen' blijft Urgenda actief om meer zonne-energie op de daken van zorginstellingen te krijgen met behulp van investeringen van omwonenden, bewoners en werknemers. Urgenda helpt zorginstellingen om het zonnedak gefinancierd te krijgen met behulp van bewoners, werknemers en omwonenden die mee willen financieren en daar een goed rendement bij krijgen. Zonnepanelendelen maakt t heel makkelijk door alles te regelen m.b.t. de zonnepanelen zelf, van het installeren tot alle nazorg.

In 2016 werden de eerste projecten gerealiseerd. Die waren zo'n succes en kregen veel aandacht dat zich een grote nieuwe groep meldde in 2017. Samen met Zonnepanelendelen

werden zorghuizen geïnformeerd. Door ook actief nieuwe zorgorganisaties te benaderen is in 2017 voor maar liefst 35 zorglocaties SDE+ aangevraagd. Zorghuizen die SDE kregen (soms pas in 2018), werden daarna geholpen met crowdfunding via de website Zonnepanelendelen.

Met 20 zorghuizen die zich hebben ingeschreven voor ZonOpZorg gingen we in 2018 aan de slag voor hen de financiering te regelen via crowd funding. Bewoners, hun familie, het personeel én de buurt gaan profiteren van 3 tot 5% rente op hun ingelegde (spaar)geld als ze mee gingen doen. Nog veel mooier is dat de zorginstelling uiteindelijk gebruik maakt van duurzame energie die ook nog eens goedkoper is, waardoor meer geld overblijft voor goede zorg. Urgenda mobiliseert omwonenden, familieleden en andere geïnteresseerde burgers om mee te doen. Zij kunnen investeren in zonne-energie en krijgen een rente die veel hoger is dan op de bank. Na ongeveer 15 jaar krijgen de investeerders hun geld weer terug, de zonnepanelen blijven liggen. Instellingen hebben minder energiekosten en houden hun geld beschikbaar voor de daadwerkelijk zorg.

Quick Scan zorghuizen

Diverse zorgorganisaties willen wel verduurzamen maar weten niet altijd welk thema ze moeten beginnen, wat ze dan moeten doen en hoe dan. De quick scan die Urgenda dit jaar ook weer bij o.a. zorggroep Accolade voor twee locaties heeft uitgevoerd geeft de organisatie handen en voeten om daadwerkelijk aan de slag te gaan. Zo heeft Urgenda, met zo'n 5 medewerkers, ieder specialist op een ander thema (energie, voedsel, circulaire economie, mobiliteit en water) gekeken hoe de desbetreffende zorglocaties het beste, het snelst en economisch haalbaar kunnen verduurzamen.

2.5 ENERGIESTRIJD ZORGHUIZEN

Na drie eerdere edities van de Energiestrijd (van 2012 tot en met 2015) heeft Urgenda afgelopen jaar weer de Energiestrijd georganiseerd. Vijf zorghuizen gingen vanaf december de strijd aan om zoveel mogelijk energie te besparen zonder investeringen.

De Energiestrijd liep door tot half maart 2019 en resulteerde in 25.000 euro besparing en ruim 61 ton CO₂-besparing. Het winnende zorghuis bespaarde ruim 8.300 euro en 22 ton CO₂. Vanaf september was Urgenda bezig om de Energiestrijd op te starten. In ieder deelnemend zorghuis waren lokale

“energie captains” aanwezig die in hun zorghuis probeerden zo veel mogelijk te besparen en de bewoners actief mee te laten doen. Urgenda leverde o.a. technische specialisten om mee te kijken naar bespaarmogelijkheden. Daarnaast organiseerden wij een aantal events zoals het afsluitende lentebal bij de winnaars.

Het was weer een groot succes. Ook komend jaar gaat Urgenda de Energiestrijd weer organiseren met hopelijk nog meer deelnemers en nog meer besparing!

3.

DUURZAME MOBILITEIT

HET SNELLER VERDUURZAMEN VAN DE MOBILITEITSECTOR IN NEDERLAND IS ÉÉN VAN DE SPEERPUNTEN VAN URGENDA. BELANGRIJKE ONDERDELEN VAN DEZE TRANSITIE:

- EEN BETER EN EFFICIËNTER OPENBAAR VERVOER EN GOEDERENVERVOER OP DUURZAME BRANDSTOFFEN OF ELEKTRICITEIT;
- EEN VERSCHUIVING VAN BENZINE EN DIESEL NAAR ELEKTRISCH;
- EEN VERSCHUIVING VAN BEZIT NAAR GEBRUIK VAN AUTO'S, ZOWEL VOOR DE ZAKELIJKE ALS VOOR DE PARTICULIERE MARKT.

3.1 DE ELFWEGENTOCHT

Het grootste project waar Urgenda ooit aan heeft gewerkt is de Elfwegentocht. Het was de eerst keer dat we twee jaar werkten aan de voorbereiding van een heel groot event. Van 1 t/m 14 juli 2018 ging iedereen in de provincie Friesland zo veel mogelijk fossielvrij reizen. Op die manier haalde de provincie de toekomst 10 jaar naar voren en liet men zien wat er nu al mogelijk is. Twee weken feest zonder een druppel diesel of benzine, dat was het idee. Met dit bijzondere evenement probeerden we op een originele manier de transitie naar niet-fossiele voertuigen te versnellen.

De Elfwegentocht was onderdeel van Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad 2018. Het was het grootste project op gebied van duurzaamheid tijdens LF2018. De Elfwegentocht is bedacht door studenten en omarmd door de Freonen (vrienden) van fossylfrei Fryslân (freonen.nl): een grote groep Friese bedrijven, gemeenten en scholen die zich tot doel heeft gesteld om Friesland fossielvrij te maken. Het netwerk fungeert als platform waar iedereen zich aan kan verbinden.

Urgenda ondersteunde het project met menskracht en ideeën en betrok alle andere provincies bij de Elfwegentocht. Naar mate juli 2018 dichterbij kwam, werd team steeds verder uitgebreid en uiteindelijk hielpen bijna alle Urgendisten mee die periode.

De jeugd wil een duurzaam Friesland, zonder klimaatverandering en mét een Elfstedentocht! Het doel was om mensen bewust te maken over duurzame mobiliteit, en dat is gelukt. Maandenlang waren Friese scholen en bedrijven druk met de voorbereidingen. Het Elfwegentocht team reisde alle dorpen af om presentaties te geven, blauwe diesel tankstations werden geopend, Arriva ging op blauwe diesel rijden, dorpen kregen deelauto's en ondertussen stond de Friese media vol met nieuws over duurzaam vervoer.

Tijdens de twee weken kwam iedere dag een andere provincie met een ander duurzaam thema en vervoersmiddel naar Friesland. Gedeputeerden, wethouders, wetenschappers, NGO's, studenten en burgers reisden mee. NPO was er iedere dag bij en zond elke avond uit, waardoor de rest van Nederland ook de boodschap meekreeg: duurzaam reizen kan nu al! Ruim 27% van mensen boven de zes jaar zijn bereikt, omgerekend komt dat neer op 4,3 mln. kijkers.

Elke dag een duurzaam thema en een andere provincie

1 juli Noord-Brabant - culinair

De Elfwegentocht wordt op twee plekken geopend, in Friesland en in Brabant. In Friesland met een imposante stoet van 20 BMWi3's over de afsluitdijk mét de Friese vlag op het dak. In Eindhoven met de Brabantse gedeputeerde Annemarie Spierings op een elektrische motor. Brabant viert in 2018 het jaar van de gastronomie, daarom was het thema van de dag duurzaam voedsel. Op deze 1 juli viert Brabant dit samen met Friezen in Heerenveen met heerlijke hapjes. Brabant komt met elektrische auto's en worden door de gemeente Heerenveen, Peugeot en Citroen ontvangen in het Abe Lenstra stadion.

2 juli Groningen- waterstof

De provincie Groningen komt met een hele parade aan voertuigen op waterstof en we bezoeken de Nuon Magnum centrale, het zonnepark Zuidwending en het waterstoftankstation in Groningen stad. Het eindpunt is het Keerpunt van de Elfstedentocht in Dokkum waar op 2 juli het keerpunt naar een fossielvrije samenleving wordt gemarkeerd. Ondertussen komt ook de minister naar Friesland om erbij te zijn als het eerste elektrische vliegtuig landt in de provincie.

3 juli Noord-Holland – circulaire economie

De provincie Noord Holland reist naar Friesland met elektrische busjes, Tesla taxi's en een bus op blauwe diesel. Circulair Friesland ontmoet Circulair Noord-Holland met in de tour circulaire bloembollen, de vele toepassingen van olifantsgras en eindigend in het circulair gebouwde Dorpshuis van Ried bij Franeker.

4 juli Friesland - jeugd

Deze vierde dag van de Elfwegentocht staat in het teken van de jeugd. Het Friese jeugdprogramma zond 12 afleveringen uit op de Friese televisie. Daarin werd een student gevolgd die een bouw pakket voor een e-skelter ontwikkelde. De skelter werd gebouwd door studenten van 3 verschillende scholen en vervolgens mocht er natuurlijk geraced worden!

5 juli Zeeland – zilte teelt

In Zeeland was er aandacht voor getijden- en windenergie. Zeeland rijdt op blauwe diesel naar Friesland waar een zilt culinair feest wordt gevierd in Ferwert. Verziltting van het land is een gevolg van klimaatverandering waar zowel Zeeland als Friesland te maken mee hebben.

6 juli Utrecht - Innovatie

Een drukke dag! Deze dag ontmoeten circulair, experimenteel en innovatief Utrecht de koplopers op dit thema in het openbare circulaire café in hartje Sneek. Utrechtse scholieren strijden tegen Friese middelbare scholen streken in de Griene Estafette: rennen, zwemmen, fierlejeppen en meer. In Leeuwarden zijn de Young Solar Boat Races van jongeren groepen die hun eigen zonneboot hebben ontworpen.

7 juli Drenthe - fietsen

Vliegen is nergens voor nodig want Nederland is prachtig en een fietsen in het Drents-Friese Wold is wel het allermooist! Met deze mooie boodschap fietst provincie Drenthe op de fiets van Diever naar Appelscha.

8 juli Bijzondere Friese projecten

Deze dag aandacht voor al die mooie en gekke Elfwegentocht projecten van de Friezen zelf. Het e-treintje dat twee weken door het dorp rijdt, het Hasker pompke dat het dorp Oudehaske twee weken op zijn kop zet en de vele bedrijven die hun personeel overtuigen om twee weken lang fossielvrij naar hun werk te komen.

9 juli Flevoland - Windenergie

In Flevoland weten ze raad met wind! Ze maken er grote hoeveelheden elektriciteit van, maar ze kunnen ook goed tegen de wind in fietsen! Flevoland fietst van Urk naar Lemmer waar we een schone schoolpleinen feestje vierden.

10 juli Limburg – e-werken

De allerduurzaamste manier van reizen is natuurlijk niet reizen. Limburg kwam ... niet! Het thema van de dag: thuiswerken en op afstand vergaderen.

11 juli Gelderland - coöperaties

De transitie naar een schoner Nederland gebeurt niet in Den Haag, maar bij de vele energie coöperaties in Gelderland en Friesland. En wat is er nog duurzamer dan een e-auto? Een e-deelauto! Gelderland reisde met een grote stoet elektrische deelauto's naar Garyp in Friesland.

12 juli Overijssel - Duurzaam varen

Vanuit Overijssel gingen we met een lange parade van ruim 60 fossielvrije boten vanuit Ossenzijl naar Friesland. De tocht van zeilboten, roeiboten, kano's en elektrische bootjes en eindigde op het Tsjukemar. De stoet startte in Giethoorn waar elektrisch varen al jarenlang de norm is, omdat het zoveel schoner en stiller is.

13 juli Zuid-Holland – Nieuwe energie

In Zuid Holland startten we in de gemeente Goeree Overflakkee de gemeente die waarschijnlijk het eerst energieneutraal zal zijn en reizen we langs de Hyperloop bij de TU Delft. Met een hele stoet elektrische voertuigen rijden we vervolgens naar Wollega, om daar het wereldrecord te verbreken 'meeste elektrische voertuigen die tegelijk laden' bij het wooncentrum van ondernemer Piet Kapenga. Op het dak daar liggen meer dan genoeg zonnepanelen om de tientallen laadpunten daar van stroom te voorzien. Een echte koploper!

Zuid Holland, Friesland en Overijssel houden die dag samen een symposium 'Energie-neutraal varen in 2030, hoe moet dat?' op het eilandje de Marchjepollen.

14 juli Grande Finale

De Elfwegentocht eindigde met een zinderende finale en wereldprimeur: de grootste duurzame optocht ooit over de weg, het water en door de lucht. Dertien kilometer snelweg bij Leeuwarden werd afgesloten voor de parade van ruim 2.000 fossielvrije voertuigen van Segway en skateboard tot waterstof-auto en vrachtwagen op blauwe , diesel. De parade kruiste de botenparade met tientallen elektrische sloepen, zeilboten en suppers. En hoog in de lucht vloog een elektrisch vliegtuig driemaal over. De kranten staan er vol mee. En het mooiste waren de reacties van het publiek: "zo veel auto's maar zo stil en geen stank!"

Elfwegentocht 2020

De Elfwegentocht gaat door. Vele Friese gemeenten en bedrijven hebben tijdens de Elfwegentocht blijvende stappen gemaakt naar een fossielvrij wagenpark, meer fietsen, meer meerijden, meer deelauto's en meer openbaar vervoer. En de Elfwegentocht 2020 is in de maak, maar dan nu met drie provincies!

Wat gebeurde er nog meer?

- 50.000 studenten deden mee: onderzoek naar knelpunten, maakten apps en schreven communicatieplannen. Ze hielden presentaties tijdens de 2 weken en namen deel aan estafettes. Ze maakten voertuigen voor De Grote Optocht op 14 juli.
- Alle middelbare scholen streden met elkaar in zelfgemaakte fossielvrije wagens tijdens de Griene Estafette. Het basisonderwijs vierde fossielvrij feest op 4 juli.
- 6 en 7 juli waren er Solar Boat Races in Leeuwarden.
- Er kwamen extra laadpalen, waterstof- en blauwe dieseltankstations. Boeren stelden hun windmolens beschikbaar als gratis laadpaal.
- BMW en buurauto.nl startten deelauto projecten.
- Er kwamen liftplekken en vernieuwende OV-opties en allerlei bedrijven en dorpen maakten hun eigen plan.
- De 100+ Freonen (bedrijven en gemeenten) en hun personeel reden fossielvrij.

Met de Elfwegentocht lieten we mensen kennismaken met of nadenken over meer gebruik maken van:

- OV, fiets, lopen, varen, suppen en andere vervoersmiddelen zonder brandstof;
- Elektrische voertuigen;
- Groen gas voertuigen;
- Blauwe diesel (uit plantaardige reststromen);
- Deelauto's, buurtauto's, OV-fietsen, witte fietsen, bedrijfsfietsen;
- Carpool lijsten en andere manieren om meer samen duurzaam te reizen;
- Thuis (tele)werken.

Het project bestreek dus alle vormen van vervoer, maar ook gedrag en maakte mensen ook bewust van het feit dat er nu al zo veel meer kan dan veel mensen weten.

4. DUURZAME ENERGIE

SPEERPUNT VAN DEZE TRANSITIE:

- NEDERLAND 100% OP
DUURZAME ENERGIE IN 2030;
- WADDENEILANDEN
ENERGIENEUTRAAL IN 2020
- ALLE GESCHIKTE SCHOLEN
50 ZONNEPANELEN IN 2030

4.1 HET KAN, ALS JE HET WILT

Nederland kan zijn energievoorziening binnen vijftien jaar volledig verduurzamen. Het boekje uit 2017 was de nieuwe versie van het rapport van Urgenda “100% duurzame energie in 2030: Het kan als je het wilt”. Binnen anderhalf jaar was de hele voorraad weer verspreid, na lezingen en colleges en ook verstuurd per post op verzoek van velen.

Het rapport is ingedeeld in vijf hoofdstukken: “vijf keer anders”. Van de gebouwde omgeving en mobiliteit tot het voedselsysteem met de kas de grote uitstoter. De meeste nieuwe dingen stonden in het industrie hoofdstuk. Alle grote uitstoters van CO2 kunnen in principe in 15 jaar de overgang maken naar een industrie die niet meer uitstoot. Dat betekent dat grote investeringen gedaan moeten worden, soms naar voren gehaald moeten worden, maar dat door de veranderingen ook meteen 50% energie bespaard wordt. Dus veranderen betekent naast CO2, besparen, ook kosten besparen. Urgenda werkt ook samen met ASNBANK, die tot doel heeft om alle bedrijven waar ze in investeren ook energieneutraal te laten zijn in 2030. Zij kijken daarbij vooral naar de zogenaamde ‘science based targets’ en in hoeverre de relevante bedrijven actief bezig zijn om al die doelen te halen en hoe snel ze dichterbij komen. Urgenda gaat het gesprek aan met vele bedrijven en probeert te helpen met versnellen.

Tot slot schetste het rapport de hoeveelheid zonnepanelen en windmolens, zowel op land, als op zee, die nodig zijn om alle elektriciteit te leveren, ook voor het elektrificeren van de industrie. Daarnaast wordt er ook rekening gehouden met de extra

elektriciteit die nodig is om biomassa te vervangen en om fossiele grondstoffen te vervangen. Dit alles is mogelijk op ons eigen grondgebied.

Dit rapport, waarin Urgenda uiteenzet hoe het vijf keer anders kan op het gebied van wonen, vervoer, voedsel, produceren en energie opwekken, blijft de leidraad bij het werk dat we doen. In 2018 is gewerkt aan een update, die begin 2019 zal komen.

4.2 ENERGIENEUTRALE WADDENEILANDEN IN 2020

Energieneutraal in 2020. Dat is nog steeds de ambitie van de vijf Waddeneilanden, Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog. Ieder eiland wil zoveel mogelijk zijn eigen energie zelf duurzaam opwekken op het eiland of in de nabijgelegen zee. Elk eiland heeft eigen speerpunten en een eigen snelheid. We helpen vanuit Urgenda veel innovatieve projecten op gang, informeren mensen, koppelen partijen aan elkaar en brengen nieuwe kennis. Op Vlieland is CO2-reductie leidend. Op Terschelling is net het uitvoeringsprogramma rondgekomen. Ook daar lijkt de focus op CO2-reductie te liggen. Op Ameland daarentegen lijkt technologie en innovatie leidend te zijn. Terwijl op Schiermonnikoog de circulaire landbouw leidend is.

Elk eiland heeft een lokale energie coöperatie en/of een zeer actieve lokale burgerbeweging. Urgenda heeft inmiddels op elk eiland geholpen om huizen energieneutraal te maken en om andere panden te verduurzamen. We bespreken een paar hoogtepunten van 2018.

Vlieland

Op Vlieland is een groep enthousiaste mensen, de '2020-groep', die samen met Urgenda helpt met het aanjagen van allerlei nieuwe activiteiten. Richting gevend is het uitvoeringsprogramma dat in september 2017 is vastgesteld. Daarin worden de doelen tot en met 2022 vastgesteld. Vlieland heeft een concrete CO2-reductie doelstelling neergezet met daarbij een methode om het doel te bereiken.

Warmtenet op duurzame energie uit zonne-energie: Duinwijken Gasvrij!

Duinwijken is een wijk met 38 woningen. Daar lag al een warmtenet dat op gas werd gestookt op hoge temperatuur. Dat wordt nu een wijk die warmte krijgt van de zon, maar het blijft wel een collectief netwerk. Het water wordt warm gemaakt met zonne-energie en onder de grond opgeslagen in een grote goed geïsoleerde waterzak. Het warme water gaat naar de huizen, waar het gebruikt kan worden voor de verwarming van de huizen. De huizen gebruiken geen gas voor warm water en verwarming. Er wordt nu gewerkt aan een gezamenlijke warmte-coöperatie voor een duurzame warmtevoorziening.

Vlieland is met het Duinwijken Gasvrij! project opgenomen in het Project Aardgasvrije Wijken van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Ook de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) ondersteunt het project. Ook de lagere overheden en energiebedrijf Nuon en de Vliehorst) willen dit project mogelijk maken. Zonder al die partijen zou het niet lukken.

Afgelopen jaar is er een demotest gedraaid met lage temperatuur-afgifte in zes van betrokken woningen. Dat zijn goed geïsoleerde huizen zodat het succes daarvan geen grote verrassing was. We gaan die test komende winter nog een keer doen bij huizen zonder aanpassingen aan het afgiftesysteem (geen vloerverwarming of speciale radiatoren). De verwachting is dat dat ook goed zou moeten werken.

Er is technologie gekozen genaamd 'HoCoSto': we graven een grote zak in (3.600 m³) die we vullen met water. Dat water verwarmen we op zonne-energie (met heat pipes) tot ongeveer 95 graden. Per oktober neemt de opwarming van de zak af en gaan we

het water gebruiken om de woningen te verwarmen. Medio februari zal de zak zijn afgekoeld tot ongeveer 40 graden. We gebruiken dan tot en met maart een warmtepomp om het water in het warmtenet weer op de juiste temperatuur te brengen.

Het mooie is dat de zak geen afbreuk doet aan de functie van het speelveld er boven. Je kunt er met een brandweerauto overheen rijden, geen probleem. De relevantie voor de rest van Nederland zit hem in de herhaalbaarheid. Bij iedere flat met een parkeerterrein kan zo iets worden gerealiseerd, bij ieder sportveld met een woonwijk er omheen is er opeens een energiecentrale voor het overgrote deel van de energievraag (warmte!) beschikbaar.

Zonneveld

De Energie Coöperatie Vlieland heeft een zonneakker gerealiseerd op Vlieland. De zonneakker heeft 3680 zonnepanelen en een berekend vermogen van ongeveer 1 MWp. Het project Zonneakker op het kampelement de Vliehors is na jaren voorbereiding geplaatst en wordt beheerd door de Energie Coöperatie Vlieland (ECV). De zonneakker wekt voldoende elektriciteit op voor zo'n 300 huishoudens. De coöperatie heeft voor de bouw van de zonneakker succesvol geld ingezameld bij de leden. Deze particulieren, bedrijven en non-profit organisaties profiteren op hun beurt mee van de

opbrengst. Door lid te worden van de ECV en mee te financieren, kon iedereen laten zien het belangrijk te vinden dat Vlieland duurzame energie opwekt. Ook de gemeente Vlieland is lid van de ECV en ondersteunt het project. Het veld produceert tot op heden zoals verwacht, dus dat is mooi!

Andere projecten op Vlieland

- Alle administratie rondom de eerste collectieve zonneenergieproject (zgn. postcoderoosproject) op de loods van Frisia Fietsenverhuur is afgerond. Bouw installatie medio mei 2019, oplevering juni 2019.
- De duurzame ondernemerskring, waarin ondernemers van elkaar leerden en elkaar aanspoorden tot verduurzamen, was een succes. De kring wordt voortgezet met eigen bijdragen van de deelnemende ondernemers. Bijna alle grote logies en restaurant-instellingen doen mee. 65% van alle CO₂-uitstoot op het eiland komt vanuit het bedrijfsleven op de Waddeneilanden, dus als daar stappen worden gezet, dan draagt dat sterk bij aan Energieneutrale Wadden. Er is een studie gedaan naar het systeem van thermische energie uit oppervlaktewater (TEO) maar dan op basis van buitendijkse energie, dus in een zoute en sedimentrijke omgeving. Als dat gaat lukken, dan is er meer dan voldoende duurzame warmte voor Vlieland. Er zijn potentiële afnemers in de zomer én in de winter, zodat zo'n installatie het hele jaar efficiënt kan werken. Daarmee kan ongeveer 70 à 80% van de woningen en van de bedrijven van CO₂-vrije warmte worden voorzien.
- Komend jaar vindt een studie plaats naar de echte prijs van warmtenetten in een dorpsomgeving, voor het bij elkaar brengen van aanbieders en afnemers.
- Het uitvoeringsprogramma is telkens leidend en

de Energie Coöperatie Vlieland (ECV) is een belangrijke partner voor energielevering. De gemeente Vlieland is klant geworden van de ECV zodat haar energievoorziening volledig CO₂-vrij of CO₂ gecompenseerd is. De basis is gelegd om het gemeentehuis in 2019 gasvrij te maken.

- Urgenda heeft met de provincie Fryslân en Streekwark een warmtebeeldscan- programma opgezet dat op Vlieland dankzij de inzet van de ECV een groot succes is. De apparatuur is nu op het eiland en kan vanaf nu ieder jaar opnieuw worden ingezet.
- Urgenda bemenst op Vlieland nog steeds het Energieloket, dat meer en meer wordt bezocht door het bedrijfsleven. Er is in het nieuwe coalitie-akkoord ruimte gemaakt voor energieopwekking vanaf de daken met behoud van beeldkwaliteit.
- Urgenda's eerste energieneutrale woning op Vlieland is nu aan de derde nieuwe huurder toe en doet nog steeds wat de bedoeling was: minimale energielasten tegen minimale CO₂-uitstoot.
- Samen met LabVlieland en de provincie hebben we een energiedashboard ontwikkeld dat het komend jaar zal worden geïmplementeerd - om te beginnen op Vlieland maar de infrastructuur is op veel plekken uitrolbaar. Het CO₂-dashboard brengt in beeld waar Vlieland staat t.o.v. haar CO₂-reductiedoelstelling (zie vlieland.co2vrij.nu) en helpt om keuzes te maken. Dit Dashboard kan ook voor de andere eilanden ingezet worden.

Terschelling

De Terschellinger Energie Coöperatie groeit gestaag en is actief, vooral in en rond het huis van leden.

Terschelling heeft dit jaar een uitvoerings-programma opgezet. Dat zal voor de komende jaren richting geven aan de inspanningen.

Het eerste zonnepark op Hee is in mei feestelijk geopend. Een groot werk waarvan de financiering binnen 4 uur was uitverkocht.

De inspanningen op Terschellingen zijn individueel heel sterk met een aantal ondernemers die hele grote stappen hebben gemaakt.

Ameland

Urgenda bemenst nu voor het vijfde jaar het energieloket op Ameland. Dat heeft inmiddels tot groot aantal interessante projecten bij bewoners geleid. Onbenoemd mag niet blijven dat de eerste woning nu wordt gebouwd waarbij vraag en aanbod echt goed op elkaar is afgestemd: het grootste energieaanbod loopt parallel met de grootste energievraag ('s zomers). Koeling en ventilatie komen uit het land om het object heen op basis van een horizontaal captatienet. Het aantal mogelijkheden om aan energiebesparing te doen blijkt eigenlijk slechts beperkt te worden door de fantasie. Er zijn zoveel opties!

Het voorbeeld van het belang van een sterk meewerkend bestuur is zichtbaar op Ameland. Op Ameland regeert voor wat betreft het verduurzamen het consortium Duurzaam Ameland (<http://www.duurzaamameland.nl>) met als middel Energienet Ameland. Het is een technologie gedreven programma.

Het programma haalt veel kennis en nieuwe inspiratie naar het eiland door samenwerkingsverbanden met o.a. Entrance en de grotere netwerkpartijen in het noorden. Dat zorgt er ook voor dat vergrijzing een minder groot probleem op Ameland lijkt te zijn dan op de andere eilanden.

Urgenda's NOM woning op de Strandweg in Buren doet wat er van mag worden verwacht: lage energiekosten en bijna geen CO2-uitstoot.

Urgenda heeft veel aandacht besteed aan het demonstreren van een nieuw concept van semi-autonoom goederen transport. Het gaat over semi-autonoom rijdende wagentjes die vaste, voorspelbare routes kunnen gaan rijden op voorspelbare tijden. De wagentjes hebben geen chauffeur nodig, maar zitten vol met sensoren en worden op afstand gevolgd. Daarmee kan een groot deel van het bestelbusvervoer op het eiland worden vermeden. Het ziet er naar uit dat er dit jaar twee routes kunnen worden gestart onder regie van lokale verkeersbegeleiding en met al vrij snel een gezond verdienmodel. Dit vervoersysteem zal na introductie ook inzetbaar zijn in de buitengebieden aan de wal. Voor het eiland lost het een CO2-uitstoot probleem op maar ook een steeds groter wordend personeelsprobleem. Deze wagentjes behoeven nl. geen bestuurder en kunnen op afstand worden gecorrigeerd indien nodig door iemand die veel wagentjes tegelijk kan monitoren.

Schiermonnikoog

Urgenda heeft op Schiermonnikoog minder bemoeienis. Het heeft een geweldig evenement uitgevoerd met elektrische bestelwagens waar ondernemers ook daadwerkelijk orders hebben geplaatst. De evenement werd begeleid door Urgenda en Circulair Friesland.

Er zijn met externe hulp een aantal zonne-energie installaties gerealiseerd op een aantal boerenbedrijven (projecten met een postcoderoos of SDE-regeling). Dat is een ontwikkeling die ook in het komend jaar door zal gaan.

Waar Schiermonnikoog sterk in is, is de beweging naar circulaire landbouw.

Texel

Op Texel was Urgenda al sinds 2007 actief. Daar hebben ondernemers en de gemeente nu het voortouw. Tijdens de Elfwegentocht kwam de stoet uit Noord-Holland langs Den Helder, waar de wethouder en een aantal anderen met speciale duurzame steps "naar de overkant" kwamen om even een stukje mee te reizen.

4.3 SCHOOLDAKREVOLUTIE

De Schooldakrevolutie (SDR), een initiatief van Sungevity, Urgenda en NL 2025, wil alle geschikte schooldaken in Nederland voorzien van zonnepanelen - en de besparing in zetten voor verdere verduurzaming van het gebouw en voor lesprogramma's voor scholieren. Hiermee moet groene stroom van eigen dak de sociale norm worden voor alle geschikte basiss- en middelbare scholen. Nederland telt ongeveer 8000 lagere en middelbare scholen met honderdduizenden leerlingen. Naar schatting hebben al 1000 scholen zonnepanelen en zijn nog zo'n 1000 daken ongeschikt. SDR streeft ernaar dat in 6 jaar tijd alle 6000 geschikte schooldaken van zonnepanelen zijn voorzien.

Over de financiering is op hoofdlijnen overeenstemming bereikt met de Rijksoverheid en BNG Bank (voorheen Bank Nederlandse Gemeenten). Er wordt een fonds opgezet van 100 miljoen euro, waaruit scholen de zonnepanelen kunnen financieren. De Stichting Schooldakrevolutie gaat de scholen helpen met de technische aspecten, de papierwinkel en de financiering. De bedoeling is dat de scholen een lening kunnen krijgen voor een heel lange periode en tegen een heel lage rente, zodat scholen kunnen investeren in zonnepanelen en ledverlichting zonder zelf geld te hoeven meebrengen en meteen gaan besparen. De constructie is lucratief voor scholen. Een school die bijvoorbeeld 200 zonnepanelen op het dak legt, gaat zo'n 6000 euro per jaar op de energierekening besparen. Dat is een budget, dat je dan kunt besteden aan het introduceren van duurzaamheid in het onderwijs.

5. KLIMAATVERANDERING

In december 2015 spraken bijna alle landen van de wereld samen af om de opwarming op aarde niet verder dan 1,5 tot 2 graden te laten oplopen ten opzichte van 1850. Als we dat serieus nemen, dan zullen we binnen vijftien jaar moeten stoppen met de uitstoot van broeikasgassen. Doen we dat niet, dan gaan we zeker over de 1,5 graad heen op weg naar twee graden. Het is een gevaarlijke strategie om de CO₂-concentratie in de atmosfeer en daarmee de temperatuur op aarde eerst te laten oplopen tot een opwarming van meer dan twee graden en dan maar te hopen dat we die temperatuur in de tweede helft van deze eeuw weer omlaag kunnen brengen.

5.1 DE KLIMAATZAAK - RECHTSAAK TEGEN DE STAAT

Op 24 juni 2015 won Urgenda wat nu heet “De Klimaatzaak” tegen de Nederlandse Staat. De Staat ging in hoger beroep. Urgenda kwam naar buiten met haar verweerschrift in 2017. In mei 2018 was er een mondelinge behandeling bij het Hof in Den Haag. De zaal zat vol en honderden mensen in de hele wereld keken live mee.

Op 9 oktober 2018 kwam de uitspraak van het Hof Den Haag naar buiten. In de zaal waar het Hof een samenvatting gaf van de uitspraak was de spanning voelbaar en de ontlading na afloop enorm. De Staat had 29 zogenaamde verweren. Het Hof verwierp al deze argumenten van de Staat. Urgenda had slechts 1 verweer en deze werd toegewezen: Urgenda kan wel zich beroepen op mensenrechten. Het Hof hield de uitspraak van de rechtbank in stand. De vreugde in de rechtszaal en ver daar buiten was enorm. De Nederlandse Staat had absoluut niet verwacht dat Urgenda weer zou winnen. En 2020 is inmiddels heel dichtbij gekomen.

De rechtszaak heeft nu al enorm veel invloed, zowel in Nederland als in het buitenland. In bijna iedere discussie over klimaat en energie, vooral in Den Haag, wordt wel ergens zijdelings verwezen naar deze rechtszaak. Er is vaak een ‘Urgenda-scenario’ en er wordt regelmatig verwezen naar de 25% CO₂-reductie die gehaald moet worden vanwege de Urgendazaak. Iedere keer als er weer cijfers naar buiten komen dat de CO₂-uitstoot in Nederland weer is gestegen, worden we gevraagd om commentaar. Er zijn al mensen afgestudeerd op de zaak en er zijn promovendi mee bezig. Er wordt college over gegeven en er zijn lezing en seminars over deze zaak. Deze rechtszaak is nu al een klassieke zaak, die de collegezalen zal blijven halen.

Het feit dat we alles vertaald hebben in het Engels is dus nu al zeer nuttig. Vanuit Urgenda helpen we ook verschillende groepen van burgers, NGO's en juristen in verscheidene landen met klimaatzaken aldaar.

Ook in Ierland stapte een groep burgers naar de rechter, nadat de Ierse regering een klimaatplan had gepresenteerd waarin nauwelijks concrete maatregelen stonden om emissies te reduceren. Ierse emissies zullen naar verwachting in 2020 met 7 tot 10% zijn toegenomen ten opzichte van 1990! De zaak kreeg kort na de lancering bijval van de Citizens Assembly – een groep Ierse burgers speciaal bij elkaar geroepen om zich over dit onderwerp uit te spreken – die overweldigend stemde voor een veel ambitieuzer klimaatbeleid. De eerste zitting in deze zaak werd door honderden Ieren gevolgd. De zaal zat dagenlang vol, ook met jongeren, ouders met baby's, wetenschappers en journalisten. Meer informatie over de zaak vindt u op de website van [ClimateCaseIreland](https://www.climatecaselreland.com/).

5.2 GROOTOUDERS VOOR HET KLIMAAT

Tijdens de wandeling naar Parijs in november 2015, liepen er heel veel grootouders mee. Zij gaven aan graag meer te willen doen, maar niet goed te weten hoe. Zij zien hoe het klimaat de afgelopen 50 jaar al is veranderd en maken zich zorgen over de wereld waarin hun kinderen en kleinkinderen opgroeien. Zij verlangen meer actie om klimaatverandering te voorkomen. Daarbij gaan ze zelf aan de slag, maar ze vinden ook dat klimaat en energie voor alle politieke partijen topprioriteit zou moeten zijn. Samen zijn ze de Grootouders voor het Klimaat. Er komen steeds meer grootouders bij. Ze worden ondersteund door Urgenda, die helpt met de organisatie van events en de website in de lucht houdt.

Grootouders op de bres voor hun kleinkinderen

De Grootouders kerngroep is afgelopen jaar iets uitgebreid, want de Grootouders ontplooiën steeds meer activiteiten. De groep Grootouders die inmiddels is aangesloten is gegroeid naar bijna 4000 mensen. Een grote groep ondertekende ook het manifest van de Grootouders, anderen komen twee wekelijks naar het Plein of ondersteunen met een steunbetuiging via de website.

De website is verbeterd en gebruiksvriendelijker gemaakt. Op <http://grootoudersvoorhetklimaat.nl/> kunnen mensen informatie vinden en zich aanmelden.

De Grootouders voor het Klimaat worden steeds professioneler. Er sluiten steeds meer mensen aan die een andere achtergrond hebben en met nieuwe ideeën komen.

Grootouders op het Plein – elke twee weken

Naar analogie van de “dwaze moeders op het Plein” zijn de grootouders nu al ruim twee jaar bezig met de actie “Grootouders op het Plein”. Elke twee weken komen ze samen op het Plein pal voor de Tweede Kamer. Ze komen in weer en wind, elke twee weken daar samen in grotere of kleinere samenstelling en ze hebben iedere twee weken bezoekers. Soms zijn dat bekende Nederlanders, vaker politici, waar onder veel uit de Tweede Kamer uit bijna alle partijen.

Met de bezoekers gaan ze het gesprek aan en ze bieden het Manifest aan. De Grootouders zoeken ook de verbinding met vele andere organisaties en initiatieven, zoals de Jongeren voor het Klimaat, de klimaatstakende kinderen, of lokale groepen die proberen de CO2-uitstoot te verminderen.

Afgelopen jaar kwamen o.a. langs bij de Grootouders op het plein:

- Sandra Beckerman (kamerlid SP)
- Jan van de Venis (o.a. JustLaw)
- Tom van der Lee (kamerlid GroenLinks)
- Maurits Groen (duurzaam ondernemer)
- Guus Beugelink (Water Natuurlijk)
- Matthijs Sienot (kamerlid D66)
- Bram van Oijnk (kamerlid Groen Links)
- Maike Go (jonge klimaatbeweging)
- Bas Eickhout (Europarlementariër GroenLinks)
- Rob Jetten (kamerlid D66)
- Kathelijne Buitenweg (kamerlid GroenLinks)
- William Moorlag (kamerlid PvdA)
- Agnes Mulder (ook apart gesprek met kernteam. Kamerlid CDA)
- Liesbeth van Tongeren (wethouder Den Haag)
- Carla Dik Faber (kamerlid ChristenUnie)
- Laura Bromet (kamerlid GroenLinks)
- Esther Ouwehand (PvdD)
- Frank Wassenberg (PvdD)
- Lammert Van Raan (PvdD)
- Eva Akerboom (PvdD)
- Haags Klimaatpact: Joeri Oudshoorn
- Jonge Klimaatbeweging: Mark Damen
- Scholierenstakers: Sandor van Pinkpolitiek
- Den Haag Fossielvrij

6 december 2018: Twee Jaar Grootouders op het Plein

Op 6 december 2018 stonden de Grootouders al weer twee jaar op het Plein. Dat werd gememoreerd en ter ere van dit jubileum kwamen extra veel Grootouders naar het Plein en vertegenwoordigers van bijna alle partijen waren aanwezig. De Partij voor de Dieren was zelfs voltallig aanwezig. GroenLinks kwam naar buiten met koffie en thee voor de Grootouders en vele partijen gaven een korte speech om de Grootouders een hart onder de riem te steken. Er waren klimaatstakers en jongeren, de Haagse wethouder voor duurzaamheid en een groep van Urgenda.

Grootouders spijbelen mee

De Grootouders zijn solidair met de jonge kinderen die net als de Zweedse Greta spijbelen voor het Klimaat. Ze bezoeken spijbelaars en sommige jongeren komen naar de bijeenkomsten van de Grootouders.

4-daagse.

Grootouders deden mee aan de Elfwegentocht

De Grootouders steunden het initiatief van Urgenda om in Friesland twee wekenlang zo veel mogelijk anders te reizen. Op de laatste dag van deze bijzondere periode, werd de langste duurzame optocht ooit georganiseerd, ter land, ter zee en in de lucht. De Grootouders deden mee in de optocht van duurzame voertuigen met een paardentram. Ze waren van verre al te horen, want de Grootouders hebben Klimaatlieders, die ze elke twee weken op het Plein ook zingen en die dagenlang niet meer uit je hoofd gaan.

Het is nu al mogelijk om duurzaam te reizen, dat was de boodschap van de Elfwegentocht. En het is makke-

lijker dan je denkt.

Grootouders communiceren op vele manieren

De grootouders hebben op de tiende Dag van de Duurzaamheid, 10-10, voorgelezen op allerlei lagere scholen, als onderdeel van de landelijke voorleesactie. Dit keer ging het Voorleesboek over Duurzame Energie, dus heel toepasselijk.

Ook dit jaar liepen de Grootouders mee in allerlei marsen en staakten ze mee met de scholieren. Er liep ook weer een delegatie mee met de Nijmeegse

Daarnaast organiseren grootouders in hun eigen regio of wijk ook ontmoetingen. Het gesprek gaat vaak over het manifest en dus over de zorg voor de kinderen en wat wij dienen te doen opdat we het voor hen leefbaar houden. De grootouders staan daar ook regelmatig samen met anderen op een vaste plek, net als de Haagse actie op het Plein en maken zo de

verbinding met steeds meer groepen mensen die bezorgd zijn en meer actie willen.

Van 18 tot en met 22 september stonden de Grootouders voor het Klimaat op de 50plusbeurs in Utrecht die 10.000 bezoekers in totaal trekt. Ze deelden informatie uit en gingen in gesprek. Grootouders geven op verzoek ook lezingen en kregen veel aandacht in de pers.

Grootouders in België gestart en meelopen met Zwitserse Grootouders

De Nederlandse Grootouders voor het Klimaat hebben een groep Vlaamse grootouders geïnspireerd en daardoor zijn nu ook de Grootouders voor het Klimaat BE opgericht. Zij hebben hun eigen manifest gemaakt en eigen activiteiten naar analogie van onze grootouders. Ze volgen o.a. de acties van de jongerenstakers

Anuna De Wever en Kyra Gantois en houden contact met de Nederlandse Grootouders.

Een delegatie is al een keer naar Brussel afgereisd voor een bijeenkomst bij het Europees parlement. De Zwitserse Grootouders voor het Klimaat bestonden al iets langer. Ook daar is goed contact mee. Afgelopen zomer liepen een paar Nederlandse Grootouders mee met de de Zwitserse Klimasenioren, op de 3-daagse bergtocht in kader van het Gletscherinitiatief naar verdwijnende gletsjers.

Overig

Naast externe communicatie is er ook veel interne communicatie. Er zijn onder de grootouders veel actieve mensen met verstand van klimaatverandering en acties die we daartegen kunnen ondernemen. Er zijn ook grootouders actief op het gebied van gedragsverandering en de veranderingen die in de mens nodig zijn om uiteindelijk de veranderingen in de wereld te krijgen die nodig zijn. Daar wordt veelvuldig over gesproken in bijeenkomsten en per e-mail. Grootouders wijzen elkaar op interessante bijeenkomsten en doen actief mee in allerlei dialogen.

5.3 KIES VOOR KLIMAAT

De Kies voor Klimaat Campagne werd dit jaar op verschillende manieren voortgezet. Richting verkiezingen voor de provinciale staten en de waterschappen, was er de windkieswijzer. In elke provincie werden alle verkiezingsprogramma's doorgespit om te kijken wat elke partij te zeggen had over duurzame energie. Wij promoten de "sociale windmolen": de windturbine waarbij de opbrengsten naar de lokale gemeenschap gaat, waar de turbine staat.

In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2018 zijn we halverwege 2017 begonnen om wethouders op te zoeken van allerlei gezindten, die actief waren op het gebied van duurzaamheid en vooral op het gebied van klimaat en energie. Er bleken heel veel actieve wethouders te zijn, van alle politieke partijen van VVD tot GroenLinks en ook veel actieve gemeenteraadsleden en regionale bestuurders. Zij waren blij met onze aandacht en vroegen ons ook vaak om een lezing te komen houden en input te geven voor de verkiezingsprogramma's en bouwstenen voor nieuwe coalitie akkoorden.

Naast de wethouders werd 'Kies voor Klimaat' uitgebreid met 13 jongeren vertegenwoordigers, tientallen studenten en docenten, boeren en BN'ers, een columnist, een vlogger en een voorzitter van een moskee. Allemaal mensen met wie wij het gesprek voerden, maar die ook zelf in hun gemeenschap het onderwerp klimaatverandering en de achterliggende redenen op de kaart zetten en met mensen om hen heen in gesprek gingen.

Gemeenteraadsverkiezingen 2018

In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen zijn er heel veel posters gemaakt van wethouders. Bijna 40 wethouders van veel verschillende politieke partijen spreken zich op de posters uit voor concrete actie tegen klimaatverandering. Zij vertelden in een landelijke campagne in ruim dertig gemeentes wat zij doen om klimaatverandering tegen te gaan. Hiermee lieten ze samen met bedrijven en anderen zien dat het klimaat niet links of rechts is. In elke gemeente werkt wel een bevlogen wethouder die hard werkt om klimaatverandering een halt toe te roepen. Zij maken het verschil. De posters hingen op de gemeenten en in abri's van de actieve gemeenten. Om de schijn te voorkomen dat het om een persoonlijke verkiezingscampagne zou gaan, hing er altijd een combinatie van wethouders van andere politieke partijen uit andere gemeenten, CEO's en Bekende Nederlanders. Er zijn ruim 1400 posters opgehangen. Ook werden van alle deelnemers zogenaamde fotoquotes gemaakt zoals onderstaande voorbeelden laten zien. Die werden via verschillende bronnen langs allerlei sociale mediakanalen verspreid.

In veel gemeenten gingen de wethouders met hun inwoners in gesprek over de genomen en de te nemen maatregelen om klimaatverandering te stoppen en ze bespraken ook wat burgers zelf kunnen doen.

Wethouders Zwolle, Venray, Huizen Leeuwarden (met de klok mee) gaan in gesprek met inwoners over klimaatverandering

In de aanloop naar de verkiezingen bleek steeds vaker dat de energietransitie en klimaatverandering bij bijna alle partijen belangrijke onderwerpen zijn. De wethouders vonden het fijn dat ze met behulp van onze campagne dit onderwerp konden aansnijden. Dat leidde ook weer tot meer aandacht in de landelijke pers.

Wethouders van Zwolle, Venray, Huizen Leeuwarden (vlnr) gaan in gesprek met hun inwoners over klimaatverandering

6. CIRCULAIR

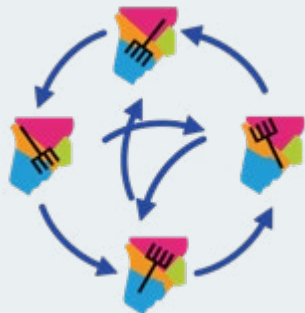
6.1 VERSNELLING GEGEVEN AAN CIRCULAIR FRIESLAND

In 2015 is Urgenda samen met Metabolic begonnen met een analyse van de potentie van een circulaire economie in de provincie Fryslân. Naar aanleiding van dat rapport en de conferentie daarover is de vereniging Circulair Friesland opgericht. Urgenda heeft binnen het aanjaagteam bijgedragen aan de versnelling van dit initiatief. De vereniging bestond begin 2018 uit bijna 90 leden, waaronder het Friese bedrijfsleven, gemeenten en onderwijsinstellingen. Door cross-sectorale samenwerkingen en eerste ontmoetingen tussen bedrijven, (hoge)scholen en gemeenten ontstaan diverse projecten in de kunststoffen-, landbouw- en bouwsector die een circulaire economie in Friesland vorm geven.

Urgenda werkt niet alleen actief in het aanjaagteam aan het versnellen van de circulaire economie in concrete projecten, maar ze helpt ook inhoudelijk met kennis en netwerk om die circulaire economie verder te realiseren in het Noorden van het land. Tijdens de Elfwegentocht was het thema van de Dag ook meermaals een onderwerp waar Circulair Friesland dagelijks mee bezig is, dus op die dagen trokken we samen op.

De medewerker van Urgenda die actief is in het aanjaagteam van Circulair Friesland, is o.a. druk bezig met een catalogus van circulaire producten, wat gemeenten helpt bij het circulair inkopen. Ook werkt hij aan duurzame mobiliteit. In 2019 zal de versnelling van een circulaire economie verder gaan en de groei van organisaties zich aan willen sluiten bij de vereniging zet door.

TUINEN VAN
WEST

De Tuinen van West: 4 polders tussen de Haarlemmerweg, Halfweg, de Ringvaart Haarlemmermeer en Lutkemeer- en Ookmeerweg. Een groen gebied van bijna 700ha aan de rand van Amsterdam.

6.2 CIRCULAIRE PROEFTUIN VAN WEST

Urgenda ondersteunt met Cilian Terwindt de ondernemersvereniging Tuinen van West in Amsterdam. In dit gebied gaat men “groene allianties” aan: samenwerkingen waaraan men zich per project kan verbinden. Tientallen ondernemers hebben zich aangesloten. In dit gebied wil men innovatieve projecten starten en die kennis delen en vervolgens op schalen elders in de stad. Daarom werkt men al vanaf het begin samen met onderwijs, ondernemers, overheid en overige organisaties. De gekozen thema’s en projecten passen in de visie en ambities voor de Tuinen op de lange termijn. De Proef-Tuin geeft een tegenwicht tegen de oprukkende stad. Het is een vruchtbare bodem waar bewoners hun geest en lichaam kunnen laven, door te sporten, te recreëren, van de natuur te genieten en gezond te eten. Met de vijf benoemde thema’s en vele projecten die in gang zijn gezet, wordt collectief gewerkt aan optimale ecologische, sociaal-culturele en economische ‘winst’ in het gebied!

De initiatieven richten zich op de volgende vijf thema’s:

1. Tuinen van West energieneutraal;
2. (zelf)beheer van het groen in het hele gebied;
3. lokaal behouden en benutten van alle groene grondstoffen;
4. waardevol water en algen én
5. de lokale voedselketen.

Tuinen van West werkt met de omgeving en houdt het lokaal als het kan.

7. BOUWEN AAN DE BEWEGING

Op tal van manieren bouwt Urgenda samen met burgers en partners uit bedrijfsleven, overheden, kennisinstellingen en andere organisaties aan een steeds grotere duurzaamheidsbeweging.

TIENDE DAG VAN DE DUURZAAMHEID 2009 - 2018

Op 10-10 2018 organiseerden we de tiende Dag van de Duurzaamheid. Na deze tiende keer zeggen we "Elke dag is Dag van de Duurzaamheid"! Er zou dus niet meer 1 speciale dag voor moeten zijn! Maar de laatste keer moest wel speciaal zijn!

De nadruk lag in deze tiende editie op het feit dat je overal al duurzamere producten en diensten kunt kopen en dat het aan je eigen (aan)koopgedrag ligt, hoeveel duurzamer we worden. Iedereen kan verschil maken, als je let op wat je koopt. In samenwerking met tientallen 'gewone' bedrijven, van Ikea tot Praxis, lieten we zien dat duurzamere producten niet duur zijn of alleen in speciaalzaken zijn te krijgen, maar overal aanwezig zijn.

De campagne "Laat je duurzaam verrassen" deden we o.a. met Kruidvat, Verstegen, C&A, Landal GreenParks, McDonalds, Spar, Philips, Plus, NS, Ikea, Auping, Zeeman, Aldi, Gamma, Lidl en Atag. We lieten zien dat je bij iedere winkel kan kiezen voor een duurzaam product. Door deelname van deze bekende ketens was het ook mogelijk een bredere doelgroep te bereiken. Namelijk 'mainstream' Nederland.

Samen met alle deelnemers is een gezamenlijke digitale folder gemaakt; <http://www.dagvandeduurzaamheid.nl/flyer/>. De deelnemende bedrijven hadden in de week van 10-10 duurzame producten in hun folder, in de aanbieding, in de etalage, of anderszins zichtbaar. Er sloten ook allerlei winkelstraten en bedrijvenclusters aan, die in hun winkelgebied overal "Laat je Duurzaam Verrassen" lieten terugkomen. Op de toonbank, in de etalage of in het park. Er was veel creativiteit.

De opening van de Dag van de Duurzaamheid vond op twee plekken plaats.

Ten eerste startte de grote Voorleesactie in Amsterdam. De aftrap was in jeugdtheater De Kraking waar de nieuwe burgemeester Femke Halsema het voorleesboek “De kracht van nieuwe energie” in ontvangst nam uit handen van Marjan Minnesma. Milouska Meulens, ooit actief bij het jeugdjournaal, begeleidde de ochtend. Het voorleesboek werd geschreven door duurzame Pabo studenten, de tekeningen waren van basisschoolleerlingen. Het boek was geïnspireerd door het Visierapport van Urgenda “100% duurzame energie in 2030. Het kan als je het wilt!” In heel Nederland werd in bijna duizend scholen voorgelezen, soms gewoon met de juf of meester, maar heel vaak ook met bekende Nederlanders, lokale politici of de Grootouders voor het Klimaat.

Daarnaast vond in Utrecht de opening plaatst van het Huis van de Toekomst samen met de Hogeschool Utrecht. Het ‘Selfcient Huis’ draait 100% op eigen duurzame energie en gebruikt duurzame en circulaire materialen. Het huis communiceert met bewoners en helpt hen duurzamer te leven. Speciaal voor de opening is het huis ook ingericht met alledaagse duurzame producten van grote landelijke bedrijven en winkelketens die meededen aan de ‘Laat je duurzaam verrassen’ campagne. Hiermee liet Urgenda zien dat duurzaamheid voor het oprapen ligt, van ecologische luiers tot zonnepanelen.

Honderdduizenden mensen deden mee aan deze dag. De Dag van de Duurzaamheid leeft onder vele bedrijven, steden en burgers. Op lokaal niveau blijven organisaties dan ook in 2019 de Dag van de Duurzaamheid organiseren.

Grootouders voor het Klimaat

Zoals in het ‘Klimaat’ hoofdstuk al beschreven heeft Urgenda ook geholpen bij het oprichten van een nieuwe beweging van Grootouders voor het Klimaat. Grootouders zien hoe het klimaat de afgelopen 50 jaar al is veranderd. De “Grootouders voor het klimaat” willen laten zien dat er in Nederland vele opa’s en oma’s zijn die zich zorgen maken over de wereld waarin hun kinderen en kleinkinderen opgroeien. Zij verlangen meer actie om klimaatverandering te voorkomen. Klimaat en energie zouden voor alle politieke partijen topprioriteit moeten zijn bij de komende verkiezingen. Via een website kunnen grootouders zich aanmelden en meedoen aan diverse activiteiten. Op die manier laten zij hun stem horen en geven zij aan een duurzame toekomst te verlangen voor de huidige generatie en de generaties na hen.

8. COMMUNICATIE

Na het winnen van de klimaatzaak in 2015 is de aandacht voor Urgenda steeds meer toegenomen. Het feit dat we in oktober 2018 opnieuw in het gelijk gesteld werden, trok opnieuw veel nationale en internationale aandacht en zette Urgenda nog meer in het licht.

Als er belangrijke ontwikkelingen zijn op het gebied van energie en klimaat, dan wordt Urgenda vaak om haar mening gevraagd. Het blijft daarnaast voor Urgenda heel belangrijk om ook initiatieven, projecten en allerlei andere koplopers en vernieuwende zaken onder de aandacht te brengen. Daarmee laten we zien dat er veel meer kan dan mensen denken en we bieden hoop en inspiratie om ook aan de slag te gaan. Koplopers worden regelmatig in het zonnetje gezet in de pers, in nieuwsbrieven, tijdens de regiotour en bij allerlei andere evenementen die Urgenda organiseert.

Urgenda zet zich ook in om mensen te informeren over klimaatverandering. Dat gaat van vele honderden lezingen die Urgenda-medewerkers geven en allerlei uitingen op de sociale media tot artikelen in de pers en eigen nieuwsbrieven. Sinds 2016 is er ook de Kies voor Klimaat campagne die zich daar steeds meer voor inzet.

In 2018 trok de Elfwegentocht heel veel aandacht, ook omdat deze twee weken lang dagelijks op tv was, met twee herhalingen.

Via de communicatiekanalen van Urgenda zoals de website, nieuwsbrief, persberichten en social media bereikt Urgenda een steeds groter publiek. Zo heeft Urgenda bijna 33.000 volgers op Twitter, versterkt door de accounts van het Urgenda-team, wat veel respons oplevert. Ook de verschillende Facebook

pagina's spelen een steeds grotere rol aangevuld met Instagram en LinkedIn.

Met een uitgebreid camerateam, waar Urgenda een nauwe band mee heeft en al jaren mee samenwerkt, kunnen we snel en goed video's maken van belangrijke activiteiten. Urgenda wordt ook regelmatig door partners in projecten gevraagd om de communicatie op zich te nemen, waarbij doorgaans film een belangrijke rol speelt.

Urgenda's acties en projecten zijn regelmatig trending topic op twitter zoals #klimaatzaak, #dvdd18 en #elfwegentocht.

Op de Dag van de Duurzaamheid was er als vanouds veel media aandacht. Er waren tientallen interviews en andere stukken in kranten, tijdschriften en op sociale media. Een overzicht van de belangrijkste items van Urgenda in de media in 2018 is te vinden op www.urgenda.nl/actueel/in-de-media/.

9 PERSONEEL EN ORGANISATIE

Urgenda had in 2018 een team met veel tijdelijke mensen, die vanwege de Elfwegentocht bij Urgenda in dienst waren. Er waren in 2018 tussen de 13 en 17 mensen in dienst bij Urgenda (gemiddeld 12,8 FTE), afhankelijk van de tijd van het jaar en de aantallen stagiaires en andere kortlopende dienstverbanden. De kern wordt gevormd door de directeur en de senior medewerkers voor respectievelijk de klimaatzaak, de Waddeneilanden, energie, circulaire economie en het begeleiden van personeel, de grootouders en regiospinners. In 2018 was er ook een relatief grote ploeg bezig met de Elfwegentocht, veelal vanuit Friesland (4-10 Fte) en die groep nam toe naarmate de Elfwegentocht dichterbij kwam. Aan het einde hielpen bijna alle Urgenda-medewerkers mee. De meeste tijdelijke medewerkers stopten ook weer na juli 2018. Naast deze personen zijn er drie vaste stafmedewerkers voor evenementen, communicatie en het secretariaat/financiën en enkele juniormedewerkers.

Daarnaast waren er nog vele stagiaires en trainees die bij ons afstudeerden en/of veel leerden en ons tevens vaak ondersteunden bij diverse projecten. Met bijna alle ex-medewerkers onderhouden we goed contact en het zijn vaak ook latere samenwerkings-partners. Naast de medewerkers met een dienstverband, werkt Urgenda met associates samen, dat zijn vaak, maar niet-noodzakelijk, ex-medewerkers.

Regiospinners

Urgenda werkt samen met zogenaamde regiospinners. Zij zijn niet in dienst van Urgenda, maar werken wel regelmatig samen met Urgenda in projecten. De regiospinner brengt binnen zijn of haar regio de duurzame koplopers in kaart, verbindt ze en steunt waar mogelijk met opschalen. Inmiddels werkt Urgenda samen met tweeëntwintig regiospinners uit bijna het hele land. Zij zijn de ogen en oren van onze organisatie in het land. Zij komen ook samen bij Urgenda om van elkaar te leren en elkaar te inspireren.

10. FINANCIËN

Urgenda heeft geen vaste stromen subsidie of giften en zal ieder jaar opnieuw haar middelen moeten verwerven. De samenwerking met de strategische partners is een manier om een bodem in de financiering te verkrijgen, maar ook daar vinden jaarlijks evaluaties plaats. Dat houdt ons scherp en zeer kostenbewust. De vaste lasten zijn laag. Urgenda wil graag een kleine compacte organisatie blijven, met een harde kern van ongeveer 15 mensen en daar omheen. samenwerkingspartners. Urgenda start ieder jaar veel nieuwe activiteiten, die doorgaans worden betaald, door een reeks aan partners of opdrachtgevers.

Partnerships

Het streven van Urgenda is om met een kleine groep vooroplopende bedrijven strategische allianties aan te gaan. Met deze bedrijven wisselen we over en weer kennis uit en starten we vernieuwende activiteiten. Urgenda kent vaak de koplopers en de nieuwste initiatieven en bevindt zich vaak vooraan de golf, daar waar nieuwe initiatieven, nieuwe bedrijfsmodellen en innovaties het licht zien. Veel koplopers en uitvinders op het gebied van duurzaamheid komen op Urgenda af voor steun. Dat is interessant voor de partnerbedrijven en leidt tot onderlinge discussies, gezamenlijke projecten of acties en geeft partners inzicht in zaken vooraan de golf.

Naast een inhoudelijke relatie, ondersteunen de bedrijven Urgenda ook met middelen. Dat kunnen uren zijn die ter beschikking worden gesteld en/of financiële middelen. De samenwerking met deze strategische partners, wordt op maat ingevuld. In 2018 onderhield Urgenda met de volgende bedrijven zo'n strategische alliantie: ASN Bank, Alliander, Eneco, EY en Höcker advocaten. De laatste twee leverden ook een bijdrage in natura. De Fred Foundation steunt Urgenda, omdat zij het belangrijk vindt dat Urgenda ook werkt aan de zachtere kant van duurzaamheid, het bediscussiëren van wat waarde heeft, de beweging van onderop en het aangaan van het gesprek over een volhoudbare samenleving met en vanuit verschillende groepen.

Giften

Sinds de Klimaatzaak is het aantal mensen dat Urgenda een eenmalige of maandelijkse gift geeft toegenomen. Toch is dat inclusief een paar grotere incidentele giften nog steeds minder dan 2% van onze omzet.

Elfwegentocht

Tijdens de Elfwegentocht ging er elke dag een groep mensen uit steeds een andere provincie naar Friesland. Elke dag met een ander duurzaam vervoersmiddel en elke dag met een ander thema. Urgenda organiseerde dit en bereidde deze dagen steeds goed voor. De provincies droegen financieel bij aan de kosten voor deze grote evenementen veertien dagen lang. De dagen eindigden bij Friese gemeenten die de gedeputeerde uit de provincie van de dag ontving met het hele gevolg. Ook deze gemeenten droegen bij om de dagelijkse duurzame tochten uit het hele land naar Friesland mogelijk te maken, net als de "Freonen For Fossyl Fry Fryslan".

Nationale Postcode Loterij

Sinds februari 2014 is Urgenda beneficiënt van de Nationale Postcode Loterij. Wij zijn heel gelukkig met de bijdrage van de PostcodeLoterij omdat het ingezet kan worden voor zaken waar moeilijk financiering voor is te verkrijgen. Dat maakt o.a. KiesvoorKlimaat mogelijk, de rechtszaak en voorinvesteringen in nieuwe projecten. De extra gift in 2016 voor ThuisBaas gaf ons de kans ThuisBaas te professionaliseren en sneller te laten opschalen.

BATEN	2018		2017		LASTEN	2018		2017	
					-				
Baten uit eigen fondsenwerving	704.762		668.654		Personeelskosten	929.715		943.034	
Baten uit acties van derden	1.050.000	*	2.050.000	**	Huisvestingskosten	36.804		34.245	
Provincies en gemeenten	336.231		21.500		Kantoorkosten	76.977		78.058	
Overige projecten	147.901		116.386		Belastingen en Financiële kosten	112.073		144.495	
					Out of pocket kosten	1.159.042		1.378.659	
<u>Totale baten</u>		<u>2.238.894</u>	-	<u>2.856.540</u>	<u>Totale lasten</u>		<u>2.314.611</u>	-	<u>2.578.491</u>
-									
<u>Saldo baten en lasten</u>		<u>-75.717</u>	-	<u>278.049</u>					
<u>Bijdrage in natura</u>									
<u>Höcker advocaten</u>									
-					-				

* Dit bedrag bestaat uit

500.000,00 Reguliere bijdrage van de Nationale Postcode Loterij

550.000,00 Projectbijdrage ThuisBaas 2018

** Dit bedrag bestaat uit

500.000,00 Reguliere bijdrage van de Nationale Postcode Loterij

1.000.000,00 Eenmalige extra schenking Nationale Postcode Loterij

550.000,00 Projectbijdrage ThuisBaas 2017

ACTIVA	31-12-18		31-12-17		PASSIVA	31-12-18		31-12-17	
Vaste active (boekwaarde)	-	-	-	-	Reserves (eigen vermogen)	-	-	-	-
Verbouwingen en inventaris	4.770	-	8.370	-	Overige reserves	-	587.187	-	662.904
		4.770		8.370		-	-	-	-
	-	-	-	-	Langlopende Schulden	-	-	-	-
Financiële vaste activa	-	-	-	-	Vooruitontvangen bedragen	-	137.500	-	687.500
Deelneming ThuisBaas BV		98.949		97.796		-	-	-	-
	-	-	-	-	Kortlopende schulden	-	-	-	-
Vlottende activa (vorderingen)					Crediteuren	22.277		46.367	
Debiteuren en Rekening-courant ThuisBaas BV	54.959		176.951		Rekening-courant ThuisBaas BV	43.223		20.720	
Belastingen en sociale lasten	811		5.234		Belastingen en sociale lasten	24.760		37.726	
Overige vorderingen, vooruit betaald	223.741		182.298		Overige schulden, nog te betalen	50.881		99.536	
		279.511		364.483			141.141		204.349
Liquide middelen		482.598		1.084.104					
Totale activa	-	865.828	-	1.554.753	Totale passiva	-	865.828	-	1.554.753